

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра економічної теорії та економічних методів управління

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Декан економічного факультету

Віталій ДЯЧЕК

"26" вересня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
Економічна компаративістика:
порівняльний аналіз економічних систем

рівень вищої освіти Третій (доктор філософії) _____

галузь знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки _____

спеціальність _____ 051 Економіка _____

освітня програма _____ Економіка _____

спеціалізація _____

вид дисципліни _____ вибіркова _____

факультет _____ Економічний _____

2025 / 2026 навчальний рік

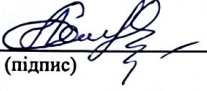
Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету
“ 26 ” серпня 2025 року, протокол № 18

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: **Володимир СОБОЛЄВ**, доктор економічних наук, професор закладу
 вищої освіти кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Протокол від « 26 » серпня 2025 року № 2

Завідувач кафедри економічної теорії та економічних методів управління

 Андрій ГРИЩЕНКО
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником проєктної групи)

Економіка
 назва освітньої програми

Гарант освітньої програми (керівник проєктної групи)

 Володимир СОБОЛЄВ
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету
 назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “26” серпня 2024 року № 1

Голова науково-методичної комісії економічного факультету

 Дар'я ЗАГОРСЬКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Економічна компаративістика: порівняльний аналіз економічних систем» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки «Економіка» третього (доктор філософії) рівня вищої освіти

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність: 051 Економіка

1.Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Економічна компаративістика: порівняльний аналіз сучасних економічних систем»

Метою викладання навчальної дисципліни є формування системної якості економічного знання на основі підвищення рівня різних існуючих (як одночасно, так і послідовно в часі) видів економічних систем та аналіз подібності та відмінності між ними. Компаративістика разом з еволюційною політичною економією, виводить розуміння економічного устрою суспільства за межі абстрактної моделі ринкової економіки, вивчаючи дійсне співвідношення між різними видами ринкових і неринкових економік, існуючих (або що існували) в світі. Такий аналіз приводить до розуміння різних економічних систем як конкретних стадій розвитку економічного типу суспільних відносин.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни «Економічна компаративістика: порівняльний аналіз економічних систем» є:

- засвоєння понять про економічну систему, її структуру і еволюцію,
- розуміння причин і форм відмінностей між економічними системами,
- оволодіння методами виділення різних типів економічних систем та методами економічного порівняння як різних типів економічних систем, так і різних економічних систем, які відносяться до одного типу, з урахуванням постановки конкретних завдань порівняльного аналізу.

1.3. Кількість кредитів: 3 кредити ECTS.

1.4. Загальна кількість годин: 90 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
<u>Вибіркова</u>	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й	
Семестр	
3-й	
Лекції	
16 год.	
Практичні, семінарські заняття	
14 год.	
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
60 год.	
Індивідуальні завдання	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

СК05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна:

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з економіки, управління соціально-економічними системами і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку.

РН02. Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, створювати нові знання у сфері економіки з метою досягнення економічного та соціального розвитку в умовах глобалізації.

1.8. Пререквізити: Економічна теорія, Мікроекономіка, Макроекономіка, міжнародна економіка, Історія економіки та економічної думки

2. Тематичний план навчальної дисципліни.

Тема 1. Предмет і методи економічної компаративістики.

Соціально-економічна система: визначення, структура. Типи соціально-економічних систем, моделі та реальні системи. Позитивний та нормативний підхід до оцінки соціально-економічних систем.

Методи порівняльного дослідження економічних систем. Цивілізаційний та формаційний підхід до логіко-історичного руху суспільного прогресу. Соціопросторові та соціочасові співставлення.

Сучасна гібридологія як напрям розвитку економічної компаративістики

Тема 2. Параметри порівняння соціально-економічних систем.

Техніко-економічні параметри порівняння соціально-економічних систем.

Економічні та соціальні показники, критерії та порівняння. Структура техніко-економічних складових економічних систем, варіативність структурних елементів.

Соціальні та інституційні параметри порівняння соціально-економічних систем. Параметри порівняння відносин власності та відтворення соціально-економічних систем. Проблеми універсальних критеріїв для міжтипового співставлення соціально-економічних систем. Загальні та специфічні критерії ефективності в різних соціально-економічних системах. Міжнародні порівняльні рейтинги. Порівняння соціальних та інституційних параметрів.

Тема 3. Історико-логічна схема суспільного руху.

Поділ економічних систем на традиційні, командні та ринкові. Цивілізаційний та формаційний підхід. Економічні уклади. Змішана економіка. Докапіталістичні економічні системи: типологізація та співставлення. Генезис ринкової економіки: порівняння передумов, стану та результатів становлення ринкової економіки. Інверсійний характер становлення ринкової економіки. Капіталістичні та соціалістичні економічні системи. Особливості розвитку постсоціалістичних країн.

Тема 4. Характеристика ринкових систем: генезис та місце у світовому господарстві.

Порівняння індустріального, неоіндустріального і постіндустріального секторів. Державне регулювання в умовах глобалізації. Трансформація факторів виробництва в сучасних умовах. Новітні форми капіталу: людський, інтелектуальний, соціальний, культурний тощо. Змістова трансформація зайнятості та механізмів мотивації. Основні тенденції форм власності та перерозподілу прав власності. Засоби отримання доходів та їх перерозподіл. Нерівність в умовах глобалізації. Фінансова складова глобального господарства. Особливості світових криз в ХХІ столітті. Особлива роль розвинутих ринкових систем в процесі глобалізації.

Тема 5. Порівняльна характеристика розвинутих ринкових систем.

Основні моделі розвинутих ринкових систем: Ліберальна модель; азіатська модель, модель соціального ринкового господарства, соціально- демократична модель. Реальні розвинуті економіки й моделі. Місце розвинутих країн в економічному просторі та часі.

Тема 6. Порівняльна характеристика економіки країн, що розвиваються

Змішані економіки з домінуванням індустріального та доіндустріального укладів. Місце країн в системі світового господарства.

Співвідношення доринкових та ринкових засобів алокації ресурсів. Структура та форми власності. Тіньова економіка. Рівень диференціації та засоби розподілу доходів.

Тема 7. Порівняльний аналіз посткомуністичних економічних систем.

«Реальний» соціалізм: співвідношення плану та ринку. Співвідношення грошових та нематеріальних форм мотивації праці. Розподіл доходів, прав власності. Структура власності. Засоби мобілізації ресурсів економічного та технологічного розвитку. Диференціація доходів та засоби їх розподілу. Основні моделі ринкових трансформацій соціальних економічних систем. Особливості та результати трансформаційних процесів в країнах Вишеградської групи, КНР, В'єтнамі, Україні та інших постсоціалістичних країнах. Темпи та форми перехідної економіки. Формування нових моделей соціально-економічного розвитку. Перерозподіл власності в процесі приватизації. Інвестиційна яма та стагфляцій на пастка. Інвестиційна макроекономічна стабільність. Ринковий механізм отримання доходів. Формування національних конкурентних переваг в ході ринкової перебудови.

Сучасна гібридологія і аналіз економічних систем посткомуністичних країн.

Тема 8. Міжтипові співставлення сучасних соціально-економічних систем.

Відкриті та закриті економічні системи. Вплив світогосподарських відносин на функціонування соціально-економічних систем. Модернізація як засіб переходу до індустріального капіталізму. Постіндустріальна епоха та проблема цивілізаційного синтезу. Генеза різних соціально-економічних систем на постіндустріальній системі.

Тема 9. Еволюція соціально-економічних систем в умовах глобалізації.

Глобалізація: основні підходи до визначення. Основні агенти глобальної економіки. Основні агенти глобальної економіки. Основні глобально-еволюційні процеси трансформації соціально-економічних систем. Трансформаційні корпорації, міжнародні фінансові інститути. Глобальні економічні та інформаційні мережі. Порівняння нових еволюційних форм та моделей економічних систем.

3. Структура навчальної дисципліни

	Денна форма						
	усього	У т.ч.					
		л	с	пр	сам		
Тема 1. Предмет і методи економічної компаративістики	10	2	-		8		
Тема 2. Параметри порівняння соціально-економічних систем	10	2	1		7		
Тема 3. Історико-логічна схема суспільного руху	10	2	1		7		
Тема 4. Характеристика ринкових систем: генезис та місце у світовому господарстві.	10	2	1		7		
Тема 5. Порівняльна характеристика розвинутих ринкових систем.	10	2	1		7		
Тема 6. Порівняльна характеристика економіки країн, що розвиваються	10	2	1		7		
Тема 7. Порівняльний аналіз посткомуністичних економічних систем	10	2	4		4		
Тема 8. Міжтипові співставлення сучасних соціально- економічних систем	10	2	1		7		
Тема 9. Еволюція соціально- економічних систем в умовах глобалізації	10	2	2		6		
Усього	90	16	14		60		

4.Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	
1.	Тема 1. Предмет і методи економічної компаративістики	-	
2.	Тема 2. Параметри порівняння соціально- економічних систем	1	
3.	Тема 3. Історико-логічна схема суспільного руху	1	
4.	Тема 4. Характеристика ринкових систем: генезис та місце у світовому господарстві.	1	
5.	Тема 5. Порівняльна характеристика розвинутих ринкових систем.	1	
6.	Тема 6. Порівняльна характеристика економіки країн, що розвиваються	1	
7.	Тема 7. Порівняльний аналіз посткомуністичних економічних систем	4	
8.	Тема 8. Міжтипові співставлення сучасних соціально-економічних систем	1	
9.	Тема 9. Еволюція соціально- економічних систем в умовах глобалізації	1	
	Контрольна робота	1	
	Разом	14	

5.Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	денна
1.	Європейські моделі ринкових соціально-економічних систем (підготовка матеріалу до презентації)	12

2.	Розвинені країни світу: порівняльні характеристики (презентації світових рейтингів)	12
3.	Україна в системі світових рейтингів	12
4.	Ринкові перетворення в постсоціалістичних країнах світу	12
5.	Еволюція економічних систем в умовах посилення глобальних тенденцій.	12
	Разом	60

6.Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання для здобувачів передбачає виконання творчої роботи, яка дозволяє студентам набути навичок практичного виконання економічних розрахунків, застосування набутих теоретичних знань, принципів та методів виділення і порівняння як різних типів економічних систем, так і різних економічних систем, які відносяться до одного типу, з урахуванням постановки конкретних завдань порівняльного аналізу.

7.Методи навчання

При викладанні курсу «Економічна компаративістика: порівняльний аналіз сучасних економічних систем» використовуються загальнонаукові методи пізнання: аналіз, синтез, узагальнення, метод наукової абстракції, математичні та статистичні методи тощо. Особливу роль відведено компаративному аналізу та економіко-математичному моделюванню. Важливу роль в характеристиці сучасного стану соціально-економічних систем відіграють статистичні дослідження та інституційний аналіз.

При викладанні курсу «Економічна компаративістика: порівняльний аналіз сучасних економічних систем» використовуються наступні методи навчання: проблемно-орієнтоване навчання, студентоцентроване навчання, самонавчання, навчання через вирішення практичних завдань та виконання індивідуальних дослідних робіт. Викладання та навчання включає: лекційні і практичні заняття, самостійне навчання, індивідуальні консультації. Контроль рівня засвоєння знань проводиться методами усного та письмового опитування, тестових завдань, розрахунково-графічних робіт, підсумкового контролю.

8.Методи контролю та порядок оцінювання результатів навчання

Контроль рівня знань є невід'ємною складовою навчального процесу. Оцінювання знань студентів з дисципліни «Економічна компаративістика: порівняльний аналіз сучасних економічних систем» враховує всі види занять, передбачених навчальним планом. Перевірка знань та навичок студентів проводиться за допомогою поточного, проміжного й підсумкового контролю.

Під час вивчення дисципліни «Економічна компаративістика: порівняльний аналіз сучасних економічних систем» застосовуються наступні методи оцінювання знань:

- поточний контроль здійснюється на практичних заняттях під час виконання тестових завдань;
- проміжний контроль здійснюється під час усних відповідей аспірантів;
- підсумковий контроль проводиться за допомогою проведення іспиту. Результати складання екзамену оцінюються за шкалою 100 балів, еквівалентною чотирибальній шкалі («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінка, еквівалентна «відмінно», виставляється, якщо аспірант виявив всебічно

системні та глибокі знання, в повному обсязі твердо засвоїв весь програмний матеріал, вичерпно та послідовно дав відповіді на всі питання екзаменаційного білета, тісно пов'язує теорію з практикою, показує знання літератури, вміння самостійно аналізувати та тлумачити економічні норми та поняття і застосовувати їх при вирішенні завдань, правильно аргументує висновки, вміє самостійно узагальнювати матеріал і логічно його викладати, не допускаючи помилок.

Оцінка, еквівалентна «добре», виставляється, якщо здобувач твердо знає програмний матеріал, має навички аналізу та тлумачення економічних норм та понять, логічно відповідає на поставлені питання, не допускає суттєвих помилок.

Оцінка, еквівалентна «задовільно», виставляється, якщо здобувач засвоїв основний матеріал, але не знає окремих деталей, допускає неточні відповіді та формулювання понять, порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу, має прогалини в знаннях.

Оцінка, еквівалентна «незадовільно», виставляється, якщо здобувач не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє навичками застосування економічних норм, які забезпечували б вирішення професійних завдань.

Підсумкова оцінка виводиться за сумою балів, набраних здобувачем за роботу протягом семестру (з урахуванням самостійної роботи, поточного і проміжного контролю) та за результатами підсумкового контролю (екзамену), що дає змогу оцінити знання здобувачем усього курсу.

Схема нарахування балів

	Поточний контроль	Форма контролю	Кількість балів
№№ завд.	Назва теми		
1	Тема 4. Характеристика ринкових систем: генезис та місце у світовому господарстві.	тест	5
2	Тема 5. Порівняльна характеристика розвинутих ринкових систем.	тест	5
3	Тема 6. Порівняльна характеристика економіки країн, що розвиваються	тест	5
4	Тема 7. Порівняльний аналіз посткомуністичних економічних систем	тест	5
5	Тема 8. Міжтипові співставлення сучасних соціально- економічних систем	тест	5
6	Тема 9. Еволюція соціально- економічних систем в умовах глобалізації	тест	5
7	Контрольна робота	Контрольна робота	15
8	Індивідуальне завдання		15
	Разом поточний контроль		60
	Підсумковий контроль	тест	40
	Разом		100

9.Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка
--	--------

протягом семестру	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10.Рекомендована література

Основна література

1. Бодров В. Г. Трансформація економічних систем: концепції, моделі, механізми регулювання та управління: навч. посіб. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 104 с.
2. Гражевська Н. І. Еволюція сучасних економічних систем: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 286 с.
3. Економічна історія України. Історико-економічне дослідження в двох томах. К.: Ніка-Центр, 2011. Том 1. 697 с. Том 2. 609 с.
4. Кульчицький Б. В. Сучасні економічні системи: навч. посіб. Львів: Афіша, 2004. 279 с.
5. Кульчицький Б. В., Кульчицький Я. В. Філософія економічних систем (розвиток методології їх порівняльного аналізу в умовах екологізації, інтелектуалізації та глобалізації). Львів: Ліга-Прес, 2015. 710 с.
6. Кульчицький Я. В. Сучасні економічні системи в умовах екологізації та глобалізації (теоретико-методологічні засади порівняння) : монографія. Львів: Ліга-Прес, 2011. 687 с.
7. Леоненко П. М., Черепніна О. І. Сучасні економічні системи: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 429 с.
8. Мельник Л. Г. Триалектические основы управления развитием экономических систем: монография. Сумы: Университетская книга, 2015. 415 с.
9. Пікетті Т. Капітал у ХХІ столітті / пер. з англ. Н. Палій. Київ: Наш формат, 2016. 693 с.
10. Райнерт Ерік С. Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни лишаються бідними. Київ: Темпора, 2015. 444 с.
11. Соскін О. І. Народний капіталізм: економічна модель для України: монографія. Київ: Вид-во «УСТ», 2014. 396 с.
12. Шевченко О. О. Еволюція господарської системи: методологія аналізу у світовій економічній думці (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.): монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 304 с.
13. Rosefield S. Comparative economic systems: culture, weath, and power in the 21st century. Blackwell Publishers Inc.,2002. 293 p.
14. Weizsaecker E., Wijkman A. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. Springer, 2018. 220 p.

Допоміжна література

1. Верхоглядова Н.І., Дробот С.А. Сутність та компаративний аналіз типів розвитку. Бізнес-навігатор. 2018. №5 (48). URL: http://bses.in.ua/journals/2018/33_2018.pdf
2. Поченчук Г. М. Економічна компаративістика: інституціональні аспекти. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип.9. URL: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/05.pdf>
3. Прокопович С. В., Чернова Н. Л. Регіональна нерівновага економічного розвитку в Україні та ЄС: моделі аналізу. Економіка розвитку. 2016. № 4 (80). С. 94-103.
4. Kolodko Grzegorz W. Whither the World: The Political Economy of the Future: Volume 1 .Palgrave Macmillan UK 2014. 223 p.
5. Kolodko Grzegorz W. Whither the World: The Political Economy of the Future: Volume 2. Palgrave Macmillan UK, 2014. 224 p.
6. Kolodko Grzegorz W. China and the Future of Globalization: The Political Economy of China's Rise. I.B. Tauris, 2020.
7. Magyar Bálint, Madlovics Bálint A Concise Field Guide to POST-COMMUNIST REGIMES: Actors, Institutions, and Dynamics. Budapest ; New York : Central European University Press, 2022. 264 p.

11.Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

- 1.Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- 2.Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
- 3.Інститут економіки і прогнозування НАН України. URL: <http://www.ief.org.ua>
- 4.Міжнародна Організація Праці (МОП). www.ilo.org.
- 5.Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: <http://www.icps.kiev.ua>
- 6.Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
- 7.Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/>
- 8.Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй: <http://hdr.undp.org>. Association for Comparative Economic Studies(ACES). URL: <https://www.acesecon.org/>
- 9.Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/markets/economics>
- 10.Economic Survey of the European Union. OECD.URL: <https://www.oecd.org/economy/surveys/economic-survey-european-union.htm>
- 11.Eurostat. European statistics. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat>
- 12.Global Education Monitoring Report.Unesco. URL: <https://en.unesco.org/gem-report/allreports>
- 13.Human Development Reports. United Nations Development Programme. URL: <http://hdr.undp.org/en>
- 14.International Trade and Development. Global Policy Forum. URL: <https://www.globalpolicy.org/social-and-economic-policy/international-trade-and-development-1-57.html>
- 15.KOF Index of Globalization. URL: <http://globalization,kof.ethz.ch>.
- 16.The Inclusive Development Indexs. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index>
- 17.1The Inclusive Growth and Development Report. URL: <https://www.weforum.org/projects/inclusive-growth-and-development>

- 18.Trade and Development Report Series. UNCTAD. URL:
<https://unctad.org/en/Pages/Publications/TradeandDevelopmentReport.aspx>
- 19.UNCTAD. Handbook of Statistics URL:
<https://unctad.org/en/Pages/Publications/Handbook-of-Statistics.aspx>
- 20.World Development Indicators (WDI). URL:
<https://datacatalog.worldbank.org/dataset/world-development-indicators>
- 21.World Development Reports. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication>
- 22.World Inequality Database: WID. URL: <https://wid.world/>